herpy

AGAMER

Hardun

Laudakia stellio

Laudakia stellio er en kraftig, tornet klippeagam fra det østlige Middelhavsområde, grå til brun med lyse, stjerneformede pletter og en hale i tydelige ringe. Den er dagaktiv, klatrer godt, æder både insekter og planter og bliver 30-35 cm. Den skal have et tørt terrarie med en meget varm solplads, UVB og masser af sten at gemme sig i.

Familie: Agamidae Engelsk: Roughtail Rock Agama Tidligere navn: *Stellagama stellio; Agama stellio; Stellio stellio*

SPECIFIKATIONER

DYRET

Voksenstørrelse	**30-35 cm** total længde inkl. hale
Levetid	**10-15 år**
Aktiv	**Dag**
Levevis	**Træboende, klippeboende og jordboende**
Biotop	**Halvørken og klippeterræn**
Sværhedsgrad	**Øvet**

PASNING

Min. terrarie	**100 × 50 × 50 cm** L × B × H til 1 voksent dyr
Temperatur, dag	**21-30 °C**
Hotspot	**40-46 °C**
Temperatur, nat	**17-20 °C**
Luftfugtighed	**15-35 %**
Vand	**Vandskål**
UVB	**Nødvendig** Ferguson-zone 3
Kost	**Insekter og planter**
Holdes	**Enkeltvis eller parvis**

AVL

Formering	**Æglæggende**
Kuldstørrelse	**4-10 æg**
Inkubation	**60-90 dage** ved 26-30 °C

BESKYTTELSE OG PAPIRER

CITES	**Ikke omfattet**
EU-bilag	**Ikke omfattet**
IUCN	**Ikke truet (LC)**

Arten er ikke opført på CITES eller i EU's bilag, så der kræves ingen CITES-papirer. Arten står på bilag IV i EU's habitatdirektiv (som *Stellio stellio*). Efter artsfredningsbekendtgørelsen (BEK nr. 521/2021, § 11) må dyr indsamlet i naturen derfor ikke holdes, handles, overdrages eller udstilles i Danmark. Opdrættet afkom af lovligt erhvervede dyr er undtaget (§ 2), men ejeren skal kunne godtgøre, at dyret ikke stammer fra naturen (§ 20). Ingen agamer står på forbudslisten i BEK nr. 1261 af 17.11.2015, og arten er ikke på EU's liste over invasive arter.

Om arten

Laudakia stellio er en kraftig agam med bredt hoved, stærke ben og grove, kølede skæl, især på ryggen og halen. Grundfarven er grå til brun med lyse, cremegule eller orange pletter, der ofte smelter sammen til bånd. Halen er delt i tydelige led, hvert med to kranse af skæl. Farverne skifter med temperatur og humør, og i yngletiden får hannen kraftigere farver på hoved og hals. Artsnavnet henviser formentlig til de små, stjerneagtige pletter.

Voksne dyr bliver 30-35 cm inklusive hale; kroppen måler højst omkring 13 cm fra snude til kloak, og halen er cirka halvanden gang så lang. Hannerne er større end hunnerne og har større hoved. Dyret er hurtigt, klatrer godt og er sky: ved fare forsvinder det ned i en sprække mellem stenene.

Arten blev beskrevet af Linné i 1758 og har skiftet slægt flere gange: *Agama stellio*, *Laudakia stellio* i 2012 *Stellagama stellio* og siden 2022 igen *Laudakia stellio*. Navnet *Stellagama stellio* ses stadig i handlen og ældre litteratur. DNA-undersøgelser har vist, at arten i den gamle, brede betydning er en artsgruppe. Bestanden på Cypern hører nu til *Laudakia cypriaca*, og bestandene i Egypten, Israel, Palæstina, Jordan, Syrien og Libanon til *Laudakia vulgaris*. Dyr i handlen er ofte formen *brachydactyla*, der i dag regnes til *L. vulgaris*. Pasningen er den samme for hele gruppen, men oplysninger i ældre litteratur kan høre til de beslægtede arter.

Arten er en spændende agam til den, der vil have et mindre og mere klippeboende dyr end *Pogona vitticeps*. Den tåler rolig håndtering, men er ikke et dyr, der skal tages op hver dag.

Udbredelse og levested

Laudakia stellio lever i det østlige Middelhavsområde: i Grækenland og i det vestlige, centrale, sydlige og sydøstlige Tyrkiet. I Grækenland findes den på mange øer i Ægæerhavet, bl.a. Kykladerne (Naxos, Paros, Mykonos, Delos), Rhodos, Kos, Samos, Lesbos og Chios, samt omkring Thessaloniki og på Korfu. Flere af øbestandene, bl.a. på Korfu, skyldes formentlig, at mennesker har bragt dyrene med sig. Arten er også indført til Malta.

Ældre kort giver arten en langt større udbredelse, der også omfatter Cypern, Levanten med Jordan og Egypten. De bestande regnes i dag til nærtstående arter. Kortet viser den nuværende afgrænsning.

> **Oprindelig udbredelse:** Grækenland og Tyrkiet.

LEVESTED

Laudakia stellio lever i åbent, tørt og stenet land: klippeskråninger, stengærder, ruiner og klippefremspring, men også i krat og i haver og landsbyer med mure. Den sidder gerne på sten, mure og træstammer og soler sig og trækker sig ved fare ned i sprækker.

Klimaet er middelhavsklima med lange, tørre og varme somre og milde, mere regnfulde vintre. Dyret holder en kropstemperatur på omkring 34 °C, når det er aktivt, og vælger i en temperaturgradient 33-38 °C. Det jager både fra en udkigspost og aktivt og æder mest insekter, men også snegle, små slanger, frø og frugt. I naturen bliver den op til omkring 7 år.

Læs mere: Varme og temperatur

Pasning

TERRARIET

Et voksent dyr skal have et terrarie på mindst 100 × 50 × 50 cm (længde × bredde × højde). Et par eller en han med et par hunner skal have mindst 120 × 60 × 60 cm. Arten er aktiv, så større er bedre, og længden afgør, hvor god en gradient der kan laves.

Brug en bund af sand blandet med lidt jord, mindst 5 cm dyb, så dyret kan grave. Undgå groft grus og knuste skaller; løs bund kan give forstoppelse, hvis dyret sluger meget af den. Fjern afføring dagligt, og skift bunden helt hver 3.-4. måned.

Indret med en flad solsten af skifer eller anden sten, stabile stakke af flade sten, kork og hule grene at klatre på. Mindst to-tre gemmesteder i forskellige temperaturzoner er et minimum, og alt skal stå fast, så intet vælter. Terrariet skal være godt ventileret og kunne låses, for dyret er hurtigt. Tørketålende planter, ægte eller kunstige, giver ro.

TEMPERATUR

Laudakia stellio skal have en tydelig gradient. Solstenen skal have en overfladetemperatur på 40-46 °C, målt med et infrarødt termometer, mens den kølige ende ligger på 21-29 °C. Så kan dyret selv holde kroppen på de 33-38 °C, det foretrækker. Brug en halogenspot i en keramisk fatning over en flad sten. Keramiske varmelegemer og farvede pærer er ikke egnede til solpladsen.

Om natten slukkes al varme og lys, og temperaturen må falde til 17-20 °C. Er rummet koldere, bruges et keramisk varmelegeme på termostat. Brug termostat på alle varmekilder.

Dagslængden kan følge årstiden, se under lys. Om dyret har brug for en egentlig vinterhvile, er ikke dokumenteret; vintrene i udbredelsesområdet er milde.

Læs mere: Vinterhvile og årstider

LUFTFUGTIGHED OG VAND

Luftfugtigheden om dagen skal ligge på 15-35 %. Forstøv væggene let om morgenen, så dyret kan drikke dråber, for agamer drikker gerne dråber frem for af en skål. En kraftig forstøvning om aftenen får luftfugtigheden til at stige om natten, som den gør i naturen, men terrariet skal tørre op igen om dagen, og ventilationen skal være god, for vedvarende fugt giver luftvejsinfektioner.

Stil altid en skål med frisk vand i terrariet, og skrub den hver uge, eller når den er snavset. For tør luft giver problemer med hudskiftet på tæer og halespids.

Læs mere: Luftfugtighed, forstøvning og ventilation

LYS OG UVB

Laudakia stellio er dagaktiv og soler sig meget, så den skal have kraftigt lys og UVB svarende til Ferguson-zone 3. Brug et T5 HO-rør på 10-12 % i en reflekterende armatur i samme side som varmelampen. Sidder røret over et net, skal solstenen ligge 25-30 cm under det; sidder det inde i terrariet, er afstanden 35-40 cm. Kontrollér med en UV-måler. Den kølige ende skal have skygge.

Hold 10 timers lys om vinteren og 14 timer om sommeren, og sluk alle lamper om natten. En ekstra LED eller et lysrør på omkring 6.500 K giver mere lys og hjælper planterne. Skift UVB-røret efter producentens anvisning, som regel hver 12. måned.

Læs mere: Lys og UVB

FODER

Laudakia stellio er altædende, men insekter udgør den største del af kosten. Giv en varieret kost af godt fodrede insekter, fx kakerlakker, fårekyllinger, hornorm, silkeorm og melorme, og friskt grønt som mælkebøtteblade, grønkål, sennepskål, ruccola og kaktusblade (opuntia). Salat har lav næringsværdi og bruges ikke som fast kost.

Unger får insekter og grønt hver dag. Voksne får grønt hver dag og insekter hver anden dag, så mange de æder på omkring 10 minutter. Støv insekterne let med kalk; skift mellem kalk med og uden D3, og giv vitaminer en gang om ugen. Tilskud drysses på insekterne, ikke på det grønne.

Læs mere: Foderdyr: hold og avl Læs mere: Kalk, vitaminer og tilskud

ADFÆRD OG HÅNDTERING

Laudakia stellio er sky og hurtig, men tåler som regel rolig håndtering. Tag aldrig dyret oppefra; løft det nedefra, og støt krop og ben. Lad helst dyret selv kravle op på hånden, og tag det aldrig ud af et gemmested. Hold sessionerne korte, til dyret er trygt ved dig. Håndfodring med en pincet skaber tillid.

To hanner må aldrig bo sammen. Hunner kan som regel bo sammen, og en han kan holdes med en eller flere hunner, når dyrene er lige store, og terrariet er stort nok. Giv mange gemmesteder og flere solpladser, og skil dyrene, hvis der opstår sår.

Avl

KØNSMODENHED OG KØNSBESTEMMELSE

Hannerne af *Laudakia stellio* er større end hunnerne, har større hoved og får kraftigere farver på hoved og hals i yngletiden. Kønnet er lettest at se på voksne dyr i sæsonen.

Hos den nærtstående *L. vulgaris* er de mindste kønsmodne dyr omkring 9 cm fra snude til kloak. Alderen ved kønsmodenhed er ikke dokumenteret. Sæt først en hun i avl, når hun er fuldvoksen og i god kondition.

PARRING

Parringen hos *Laudakia stellio* foregår om foråret og forsommeren. Hannen forsvarer sit territorium med hovednik, farveskift og en oppustet strube og bruger de samme signaler, når han kurtiserer hunnen. Erfaringer med parring i fangenskab er ikke dokumenteret. Sæt hannen til hunnen i et rummeligt terrarie med mange gemmesteder, hold øje med dem, og skil dem, hvis hunnen får sår eller holder op med at æde.

ÆGLÆGNING OG KULD

Hunnen lægger 4-10 æg fra maj til juli, i sandet jord eller under sten. Kuld på op til 15-18 æg hører til den nærtstående *L. vulgaris*. Hvor mange kuld en hun lægger om året, er ikke dokumenteret.

Giv hunnen en æglægningskasse med 10-15 cm fugtigt sand, hvor hun kan grave. Uden et egnet sted kan hun holde æggene tilbage, og det kan blive livstruende. Giv hende rigeligt foder og kalk før og efter æglægningen.

INKUBATION

Æggene klækker efter 2-3 måneder. Rugetemperaturen er ikke dokumenteret for *L. stellio*; 26-30 °C er et skøn lånt fra den beslægtede *Agama agama*. Tag æggene forsigtigt op uden at vende dem, og læg dem i let fugtig vermiculit i en rugemaskine.

Arten har temperaturafhængig kønsbestemmelse, så rugetemperaturen påvirker kønsfordelingen. Hold temperaturen stabil.

Læs mere: Inkubation af æg

OPDRÆT AF UNGER

Nyklækkede unger skal have samme indretning som de voksne: gemmesteder, solplads og UVB. Fodr dem dagligt med små insekter, støvet med kalk, og finthakket grønt. Hold dem adskilt fra de voksne, og skil hannerne i tide, for de bliver territoriale. Vækst og opdræt i fangenskab er ikke nærmere dokumenteret.

Sundhed og typiske fejl

De fleste sygdomme hos *Laudakia stellio* skyldes fejl i pasningen. Typiske problemer er:

- Knogleskørhed (metabolisk knoglesygdom) ved for lidt UVB og kalk.
- Hudskifteproblemer ved for tør luft, især på tæer og halespids.
- Luftvejsinfektion ved for lav temperatur eller vedvarende høj fugtighed.
- Forstoppelse ved slugt bundmateriale.
- Indvoldsorm og andre parasitter. Hold nye dyr i karantæne, og få en afføringsprøve undersøgt.
- Æglægningsproblemer hos hunner uden egnet æglægningssted.

Et sundt dyr har klare øjne og fyldig hale og æder villigt. Kontakt en dyrlæge med erfaring i krybdyr, hvis dyret er sløvt, ikke har ædt i en uge eller mere, har sår eller trækker vejret med åben mund.

Læs mere: Karantæne og hygiejne Læs mere: Typiske sygdomme og tegn på sygdom

Spørg altid dine kloge bekendte

Vejledningen er et godt sted at begynde, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskellige, og meget af det vigtigste lærer man af dem, der har holdt arten i årevis. Tal med en avler, en erfaren holder eller en dyrlæge med forstand på krybdyr og padder, før du anskaffer dyret - og igen, hvis noget ser forkert ud.